

Protocol Handelen tegen agressie en geweld

Voor medewerkers aan de Stationsstraat

Inhoudsopgave

1. Voorwoord en kaders protocol ‘agressie en geweld’	3
1.1 Eigen kernwaarden	3
1.2 Wetgever	3
1.2.1 Arbowet	3
1.2.2 Burgerlijk Wetboek	4
1.3 Schoolafspraken	4
1.4 Preventiepiramide	5
1.5 Plegers van agressie en geweld	5
2. Agressie en geweld	5
2.1 Verbale agressie en geweld	5
2.1.1 Juridische definities	5
2.2 Fysiek agressie en geweld	6
2.2.1 Juridische definities	6
2.3 Vandalisme	6
2.3.1 Juridische definitie	7
2.4 Agressie en geweld met als aanleiding het onderwerp van de les	7
3. Consequenties	8
3.1 Consequenties van verbale agressie en geweld	8
3.2 Maatregelen school	8
3.3 Schematisch overzicht maatregelen	9
4. Stappenplan	10
4.1 Schema stappenplan	11
5. Schorsen en verwijdering	12
Bijlage 1: Preventiepiramide	13
Tertiaire preventie	14
Secundaire preventie	14
Primaire preventie	15
A. De netwerkschool	16
B. Burgerschap	16
C. Leerlingen over schoolcultuur	16

1. Voorwoord en kaders protocol 'agressie en geweld'

Dit protocol is gemaakt om duidelijk en overzichtelijk te maken hoe we handelen bij agressie en geweld. Het protocol geeft aan dat agressie en geweld niet getolereerd worden en maakt onderdeel uit van het schoolveiligheidsplan.

Voor het maken van dit protocol is o.a. het 'handelingsprotocol incidenten van de politie betreffende agressie, vernieling en geweld' gebruikt, evenals bestaande protocollen van andere VO- scholen uit de regio. Wij streven naar een veilige school, dit betekent dat agressie en geweld in strijd zijn met de uitgangspunten van onze school.

Direct optreden is doorgaans geboden. Toch is het goed na afloop na te gaan of er goed gehandeld is, wat aandachtspunten zijn en welke officiële organen geïnformeerd moeten worden. Gedacht kan worden aan de onderwijsinspectie, arbeidsinspectie, vertrouwensinspecteur of aan de LKC (Landelijke Klachten Commissie). Om samenhang tussen diverse bestaande documenten te bewaren, is bij opstelling van dit document rekening gehouden met bestaande documenten, zoals:

- Het anti-pestprotocol;
- De klachtenregeling;
- Protocol schorsen en verwijderen;
- Het leerlingenstatuut;
- Handboek goed onderwijsbestuur.

1.1 Eigen kernwaarden

In de integriteitscode van de Stichting SVOSW zijn belangrijke zaken vastgelegd over het handelen van de docenten m.b.t. de leerlingen, de ouders/verzorgers, de collega's en de organisatie. De docenten tonen respect voor de persoon van de leerling, erkennen de lichamelijke en geestelijke integriteit en zijn bereid in te gaan op vragen om hulp.

De kernwaarden van onze integriteitscode m.b.t. interne en externe omgangsvormen zijn:

1. Openheid
2. Betrouwbaarheid
3. Respect

We handelen daarbij uit de volgende principes;

1. We handelen vanuit de overtuiging dat elke leerling succes kan hebben;
2. We stimuleren de eigen talenten en kwaliteiten van alle leerlingen;
3. We denken en handelen in mogelijkheden en oplossingen; we verbinden ons met elkaar en de buitenwereld.

1.2 Wetgever

Naast de eigen normen heeft onze school te maken met de (Arbo) Wet. Deze schrijft voor dat een organisatie eventuele risico's goed in kaart moeten brengen, dit staat beschreven in:

- De Arbowet
- Het burgerlijk Wetboek

1.2.1 Arbowet

Met ingang van 1 januari 2007 is de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet) gewijzigd. Het doel van deze nieuwe wet is dat werkgevers- en werknemersorganisaties meer maatwerk kunnen leveren bij het verbeteren van arbeidsomstandigheden. Een ander doel is vermindering van overheidsregels en administratieve lasten, zonder hierbij het beschermingsniveau voor medewerkers te verlagen.

Agressie en geweld worden binnen de Arbowet geschaard onder de algemene term ‘psychosociale arbeidsbelasting’ (PSA). De Arbowet kent voor dit risico zes doelvoorschriften;

Artikelnummer	Doelvoorschrift
<u>Artikel 3. Lid 1</u>	De werkgever voert beleid gericht op goede arbeidsomstandigheden.
<u>Artikel 3. Lid 2</u>	De werkgever moet risico’s voorkomen en als dat niet mogelijk is, deze risico’s beperken.
<u>Artikel 5</u>	De werkgever inventariseert en evalueert de risico’s en stelt een plan van aanpak op.
<u>Arbobesluit afdeling 4 PSA Art. 2.15 lid 1</u>	Als medewerkers worden blootgesteld aan PSA stelt de werkgever maatregelen vast om PSA te voorkomen en/of te beperken.
<u>Arbobesluit afdeling 4 PSA Art. 2.15 lid 2</u>	Als medewerkers worden blootgesteld aan PSA, dient de werkgever voorlichting en onderricht te geven

1.2.2 Burgerlijk Wetboek

Artikel 7:611 van het Burgerlijk Wetboek (BW) stelt dat een werkgever zich moet houden aan ‘het beginsel van goed werkgeverschap’. Artikel 7:658 BW stelt dat een werkgever een zorgplicht heeft voor zijn medewerkers. Beide begrippen worden niet verder uitgewerkt.

De laatste jaren zijn echter een aantal zaken door de rechter behandeld, waarin een werknemer zijn werkgever aansprakelijk stelt voor geleden schade als gevolg van agressie en geweld.

De rechter onderzoekt of het aannemelijk is dat de gebeurtenis (in alle redelijkheid) voorkomen had kunnen worden als de werkgever passende maatregelen had getroffen.

Om de aansprakelijkheid te weerleggen moet de werkgever voor de rechter aantonen dat:

- Hij onderzocht heeft welke schadeveroorzakende gebeurtenissen zich zouden kunnen voordoen (risicoanalyse);
- Hij op basis van deze risicoanalyse zorgvuldig afgewogen preventieve maatregelen heeft getroffen;
- Hij goede opvang en nazorg geboden heeft;
- Hij moet kunnen aantonen dat zijn organisatie voldoet aan de eisen van de Arbowet. Dat wil zeggen, dat de organisatie beschikt over schriftelijk vastgelegde beleidsplannen en protocollen en dat er toezicht is op de naleving hiervan.

1.3 Schoolafspraken

Voortvloeiend uit wet- en regelgeving heeft onze school een aantal afspraken vastgesteld, als deze geconfronteerd wordt met een vorm van agressie en geweld:

- Agressie en geweld worden nooit op onze school getolereerd.
- Incidenten van agressie en geweld worden altijd geregistreerd.
- Werknemers van de school krijgen periodieke training/scholing in het reageren op agressie en geweld.
- De school geeft altijd een reactie naar de dader (confrontatie gedrag en gevolg).
- De (eventuele) schade wordt zoveel mogelijk verhaald op de dader.
- Er wordt door de school aangifte gedaan bij een strafbaar feit.
- Aan het/de slachtoffer(s) wordt altijd nazorg geboden.

1.4 Preventiepiramide

De 'preventiepiramide' is een model dat een kader biedt om na te denken over preventie en de vele betekenissen hiervan. Het ordent, verruimt, en oriënteert zeer uiteenlopende preventiemaatregelen, met als criterium: hun bijdrage tot een prettig sociaal klimaat. De piramide wordt als preventiemodel gebruikt in verschillende domeinen van preventie, zoals het onderwijs en het welzijnswerk.

In [bijlage 1](#) worden de principes van de piramide uitgelegd.

1.5 Plegers van agressie en geweld

1. Leerlingen onderling
2. Leerlingen en ouders richting werknemer(s) van de school
3. Medewerker van de school richting leerling; dit wordt direct gemeld bij de verantwoordelijke leidinggevende, die het oppakt met de directie. Zij zullen de vervolgstappen zetten.

2. Agressie en geweld

De verschijningsvormen van agressie en geweld zijn als volgt onderverdeeld:

- Verbaal agressie en geweld
- Fysiek agressie en geweld
- Vandalisme

2.1 Verbale agressie en geweld

Onder verbaal geweld worden meerdere uitingsvormen samengevoegd;

- Schelden
- Discriminatie

Dit geldt voor zowel schriftelijke als digitale uitingen hiervan.

Onder verbale agressie valt ook pesten. Dit is een andere vorm van verbale agressie en daar hebben we een apart protocol, namelijk '[het anti-pestprotocol](#)' voor ontwikkeld.

Wanneer verbaal geweld niet gepaard gaat met enige feitelijkheid (dus moeilijk aantoonbaar of aanwijsbaar is) en er geen sprake is van een structureel karakter, treft de school zelf maatregelen.

Let op: verbale agressie is heel moeilijk bewijsbaar. De politiecontactpersoon kan voor advies worden benaderd.

Wanneer het verbaal geweld wel gepaard met enige feitelijkheid die de bedreiging of intimidatie kracht bijzet, dan zal ook de politie moeten worden gewaarschuwd. Dit geldt ook als er sprake is van herhaling of structureel karakter. Bedreiging en/of intimidatie dienen vaak om een ander naar zijn hand te zetten of zijn wil op te leggen en daarmee zijn eigen positie te versterken binnen een groep. Afgezien van de aantasting van de persoonlijke vrijheden van het slachtoffer komt deze vrijwel zeker onder zware psychische druk te staan. Deze vorm van agressie kan dan ook nooit getolereerd worden.

2.1.1 Juridische definities

Bedreiging

Bedreiging met ([art. 285 Wetboek van Strafrecht WvS](#)):

- Openlijk geweld met verenigde krachten tegen personen of goederen
- Enig misdrijf waardoor de algemene veiligheid van personen in gevaar wordt gebracht
- Verkrachting
- Feitelijke aanranding van de eerbaarheid
- Enig misdrijf tegen het leven gericht
- Gijzeling
- Mishandeling
- Brandstichting

Intimidatie (art. 284 WvS)

Een ander door geweld of enige andere feitelijkheid of door bedreiging met geweld of enige andere feitelijkheid, gericht hetzij tegen die ander hetzij tegen derden, wederrechtelijk dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden. Een ander door bedreiging met smaad of smaadschrift dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden.

Smaad en laster (art. 261 WvS)

Opzettelijk iemands eer of goede naam aanranden door tenlastelegging van een bepaald feit met het kennelijke doel om daaraan ruchtbaarheid te geven, ook schriftelijk (smaadschrift) indien verspreid of openlijk tentoongesteld.

Eenvoudige belediging (art. 266 WvS)

Elke opzettelijke belediging die niet het karakter van smaad of smaadschrift draagt hetzij in het openbaar mondeling, bij geschrift of afbeelding aangedaan, hetzij in zijn tegenwoordigheid mondeling of door feitelijkheden, hetzij door een toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding aangedaan.

Discriminatie (art. 137c t/m f WvS)

Het opzettelijk uitlaten over een groep mensen wegens hun ras, godsdienst of seksuele geaardheid, ook schriftelijk.

2.2 Fysiek agressie en geweld

Onder fysieke agressie wordt verstaan; het uitoefenen van enig feitelijk geweld op het lichaam van een ander. Afgezien van fysieke gevolgen (pijn/letsel) en aantasting van persoonlijke vrijheden komt een slachtoffer vrijwel zeker onder zware psychische druk te staan. Deze vorm van agressie kan nooit getolereerd worden.

2.2.1 Juridische definities

Eenvoudige mishandeling (art. 300 WvS)

Opzettelijk pijn of letsel veroorzaken (onder opzet valt ook het mogelijkheidsbewustzijn¹). Onder pijn wordt mede verstaan een min of meer hevig onaangename lichamelijke gewaarwording (bijv. een flinke klap). Aan mishandeling wordt opzettelijke benadeling van de gezondheid gelijkgesteld (bijv. opzettelijk bedorven etenswaren verstrekken).

Zware mishandeling (art. 302 WvS) Idem, met voorbedachten rade (art. 303 WvS)

Het opzettelijk (mogelijkheidsbewustzijn¹), al dan niet met voorbedachten rade, toebrengen van zwaar lichamenlijk letsel. De opzet is gericht op het toebrengen van zwaar letsel (bijv. botbreuken).

Vechterij (art. 306 WvS)

Het opzettelijk deelnemen aan een aanval (initiatief gaat uit van partij) of vechterij (initiatief gaat uit van beide of nog meer partijen) waarin onderscheiden personen zijn gewikkeld (minstens 3).

Openlijke geweldpleging (art. 141 WvS)

Er wordt geweld gepleegd door meer mensen tezamen tegen personen of goederen. Er moeten minimaal twee daders zijn die gezamenlijk (verenigd) het geweld uitoefenen. Bovendien moet het geweld openlijk, onverholen en niet heimelijk zijn, dus plaatsvinden op een plaats waar publiek aanwezig is dan wel doorgaans aanwezig is.

2.3 Vandalisme

Vandalisme is het moedwillig beschadigen of vernietigen van objecten die iemand anders toebehoren of openbaar bezit zijn. Het is gericht op het stukmaken van iets en/of een uiting van disrespect voor andermans eigendom. Vaak komt het voort uit een gevoel van onvrede met zijn/haar eigen positie (afgunst, boosheid, verveling). Zeker als de vernieling zich richt op een specifiek (bewust gekozen) slachtoffer zal moeten worden onderzocht waar de vernieling aan ten grondslag ligt om herhaling of verergering te voorkomen.

Van baldadigheid of straatschenderij is sprake wanneer de vernieling niet gericht plaatsvindt, maar meer als ongewild gevolg van een actie. Voorbeelden hiervan zijn onder ander schade door sneeuwballen gooien of het omtrappen van vuilcontainers. Wanneer sprake is van eenvoudige vernieling met niet meer dan geringe schade, waarbij schadevergoeding of schadeherstel kan worden bereikt, treedt de school op als bemiddelaar.

2.3.1 Juridische definitie

Vernieling (art. 350 WvS)

Het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen, onbruikbaar maken of wegmaken van een goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort. De dader moet dus de opzet (mogelijkheid bewustzijn) hebben om genoemde vernieling te plegen en daarbij moet hij dat wederrechtelijk, dus zonder toestemming/instemming van de eigenaar, doen. Ook graffiti valt onder de werking van deze definitie. Immers: het herstellen van de schade brengt zodanige inspanning en kosten met zich mee dat van beschadiging kan worden gesproken.

Openlijke geweldpleging (art. 141 WvS)

Het openlijk en met verenigde krachten geweld plegen tegen personen en goederen. Er moeten minimaal twee daders zijn die gezamenlijk (verenigd) het geweld uitoefenen. Bovendien moet het geweld openlijk, onverholen en niet heimelijk zijn, dus plaatsvinden op een plaats waar publiek aanwezig is dan wel doorgaans aanwezig is.

Baldadigheid (art. 424 Sr. WvS)

Hij die op of aan de openbare weg of op enige voor het publiek toegankelijke plaats tegen personen of goederen enige baldadigheid pleegt waardoor gevaar of nadeel kan worden teweeggebracht, wordt, als schuldig aan straatschenderij, gestraft met een boete van de eerste categorie.

2.4 Agressie en geweld met als aanleiding het onderwerp van de les

Indien de agressie/het geweld ten grondslag ligt aan de invulling van een specifiek onderwerp in de les (holocaust, seksualiteit, religie), wordt dit opgepakt en behandeld als 2.1 verbale agressie

3. Consequenties

3.1 Consequenties van verbale agressie en geweld

Slachtoffers van verbaal geweld zijn vaak bang om melding te doen van dit geweld. Angst voor represailles houdt hen tegen wat kan zorgen voor isolement en uitval in het onderwijs. Voor strafrechtelijke aanpak is vaak een aangifte nodig. Een duidelijke stellingname van de school is hier essentieel. Het slachtoffer moet zich gesteund en gesterkt voelen door de schoolleiding die een duidelijk en krachtig signaal af zal moeten geven in de richting van de dader (*repressief*) en aan de omgeving (*preventief*). Ondersteuning bij het doen van aangifte is noodzakelijk evenals het bewegen van getuigen tot het afleggen van een verklaring.

3.2 Maatregelen school

Ten aanzien van pesten heeft de scholen een preventieve aanpak, voornamelijk gericht op leerlingen. De curatieve aanpak is een meersporenaanpak¹ waarin er met alle betrokkenen (slachtoffer, pester, medeleerlingen, ouders en personeel) gesproken wordt over hun bijdrage bij het voorkomen en bestrijden van pesterijen (veelal gaat dit om pesten).

Probleemoplossende gesprekken worden in principe gevoerd door de mentor. Vaak zal de aanpak ook besproken worden met het team en de afdelingscoördinator/afdelingsleider. Als deze gesprekken uiteindelijk niets opleveren komen maatregelen in beeld.

Wanneer het om een strafrechtelijke aanpak gaat, zijn leerling, ouders/verzorgers en school van mening dat de situatie van dien aard moet zijn dat inschakeling van de politie (op basis van feitelijkheid) kan bijdragen aan het welbevinden van het slachtoffer en/of het doen stoppen van de pesterijen en/of verbale agressie eventuele externe hulpmogelijkheden bij de aanpak van agressie en geweld zijn:

- Huisarts
- Advies- en Meldpunt kindermishandeling
- Bureau Slachtofferhulp
- Meldpunt discriminatie
- Bureau Jeugdzorg
- GGD
- Politie

3.3. Schematisch overzicht maatregelen

Hieronder staat schematisch aangegeven welke maatregel ingezet kan worden bij een incident m.b.t. agressie en geweld.

De schoolleiding besluit wanneer de politie ingeschakeld wordt (eventueel in overleg met ouders/verzorgers van dader(s) en slachtoffer(s)).

Maatregel	Verbaal			Vernieling	Fysiek
	Schelden	Schriftelijk	Discriminatie		
School					
Toepassen maatregel	X	X	X	X	X
Politie op de hoogte stellen (melding)			X ¹	X	X
Ouders minderjarige dader(s) inlichten	X ¹	X ¹	X ¹	X	X
Ouders minderjarig slachtoffer(s) inlichten	X ¹	X ¹	X ¹	X	X
De politie in kennis stellen wanneer sprake is van feiten die in de toelichting zijn omschreven en die overeenkomen met de juridische definitie. Alle relevante Informatie in verband met feiten en personen doorgeven aan de politie (evt. d.m.v. inzage in incidentregistratie).			X		
Het slachtoffer wordt ondersteund bij het doen van aangifte			X	X	X
Politie					
Tegen verdachte kan proces-verbaal worden opgemaakt (gezien het ernstige karakter van deze delicten is HALT-verwijzing niet mogelijk).			X	X	X
Ouders van minderjarige dader(s) en slachtoffer(s) informeren.			X	X	X
Openbaar ministerie					
Het proces-verbaal wordt afgedaan met een verwijzing naar Halt			X	X	X
Bij recidive of een ernstige vorm van verbale agressie wordt het proces-verbaal afgedaan middels een aanbod taakstraf via de Officier van Justitie, dit kan in de vorm van een werkstraf, leerstraf, begeleiding en vergoeding van de schade aan de Benadeelde (laatste bij 14 jaar en ouder) of een combinatie. De Raad voor de Kinderbescherming adviseert het Om over invulling van de straf.			X	X	X
Bij veelvuldige recidive wordt het proces-verbaal door het OM voorgelegd aan de Kinderrechter. De Raad voor de Kinderbescherming adviseert het OM en de rechter over de invulling van de straf.			X	X	X
De aangever kan als hij/ zij dit wenst over het verloop van de zaak geïnformeerd worden.			X	X	X

Bij herhaling van het gedrag

4. Stappenplan

Opstandig en agressief gedrag komt overal voor op welke waar mensen in groepen samen komen. Dus óók op school en in de klas. Om een sociaal veilig schoolklimaat te waarborgen is het daarom van belang agressief gedrag te verkleinen of proberen voor te zijn, door de aanleidingen van agressie te voorkomen of verminderen (**Bijlage 1; niveau 0 en 1 volgens de preventiepiramide**).

Agressief gedrag heeft bijna altijd een aanleiding. Het ontstaat in veel gevallen uit frustratie, boosheid, angst, onmacht of een gebrek aan informatie en/of miscommunicatie. Door bepaalde triggers te voorkomen, verklein je de kans op agressief gedrag. Mocht er een situatie zich voordoen op school waarin sprake is van agressief gedrag en/of geweld, zijn onderstaande vragen relevant voor inschatting van de situatie:

- Wat is er gebeurd?
- Wie is erbij betrokken?
- Wanneer is het gebeurd?
- Waar is het gebeurd?
- Waarom is dit gebeurd?
- Is dit gedrag bij deze persoon vaker voorgekomen?
- Wat is de ernst van het grensoverschrijdende gedrag?
- Handelen we de situatie zelfstandig af?
- Is het raadzaam de politie advies te vragen?
- Dient de politie in kennis te worden gesteld?

Verder te nemen stappen:

Preventief:

- Gesprek tussen leerling en mentor/directie
- Gesprek met leerling en ouders/verzorgers
- Vervolggesprek school, leerling en ouders/verzorgers

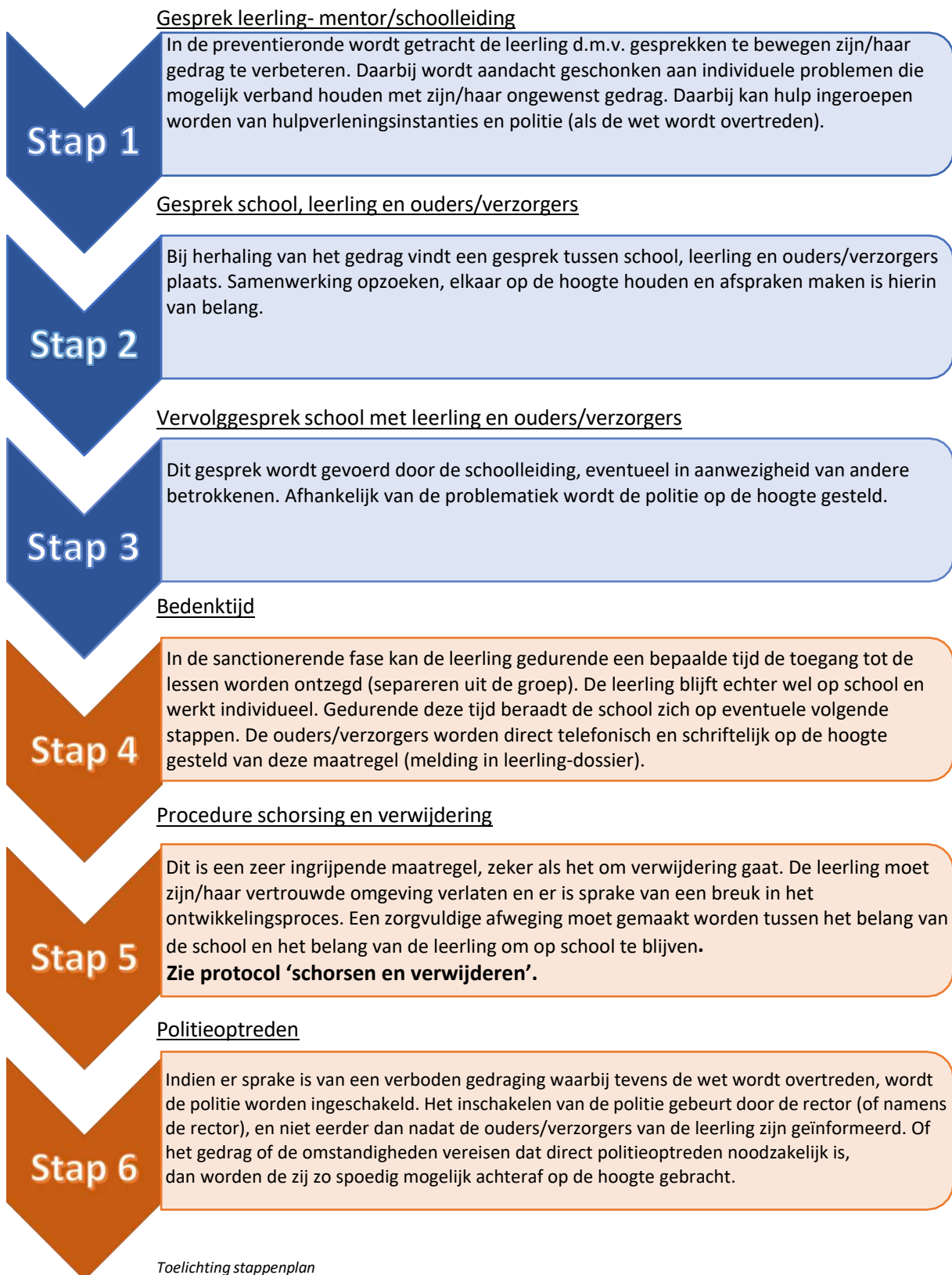
Sanctionerend:

- Bedenktijd
- Schorsing en verwijdering
- Politieoptreden

Zowel voor de preventieve als de sanctionerende ronde geldt dat, indien het om gedragingen gaat die ook volgens de wet om een reactie van politie/justitie vragen, de politie in kennis wordt gesteld.

4.1 Schema stappenplan

Wanneer er een incident wordt gesignaleerd dan onderneemt de school de volgende stappen, Hierbij zijn de eerste drie stappen preventief, de laatste drie stappen zijn sanctionerende stappen

Toelichting stappenplan

Afhankelijk van de situatie wordt bepaald welke stap gezet wordt. Een situatie kan namelijk zo ernstig zijn dat de schoolleiding direct overgaat tot een sanctionerende ronde.

5. Schorsen en verwijdering

De school mag leerlingen schorsen als maatregel. De leerling heeft dan tijdelijk geen toegang tot het reguliere onderwijs. In bijzondere situaties kan de school besluiten een leerling te verwijderen.

Voor meer informatie over het schorsen en verwijderen is terug te vinden in het protocol 'schorsen en verwijderen', dat terug te vinden is met een verwijzing in het schoolveiligheidsplan, schoolplan en op de website.

Bijlage 1: Preventiepiramide

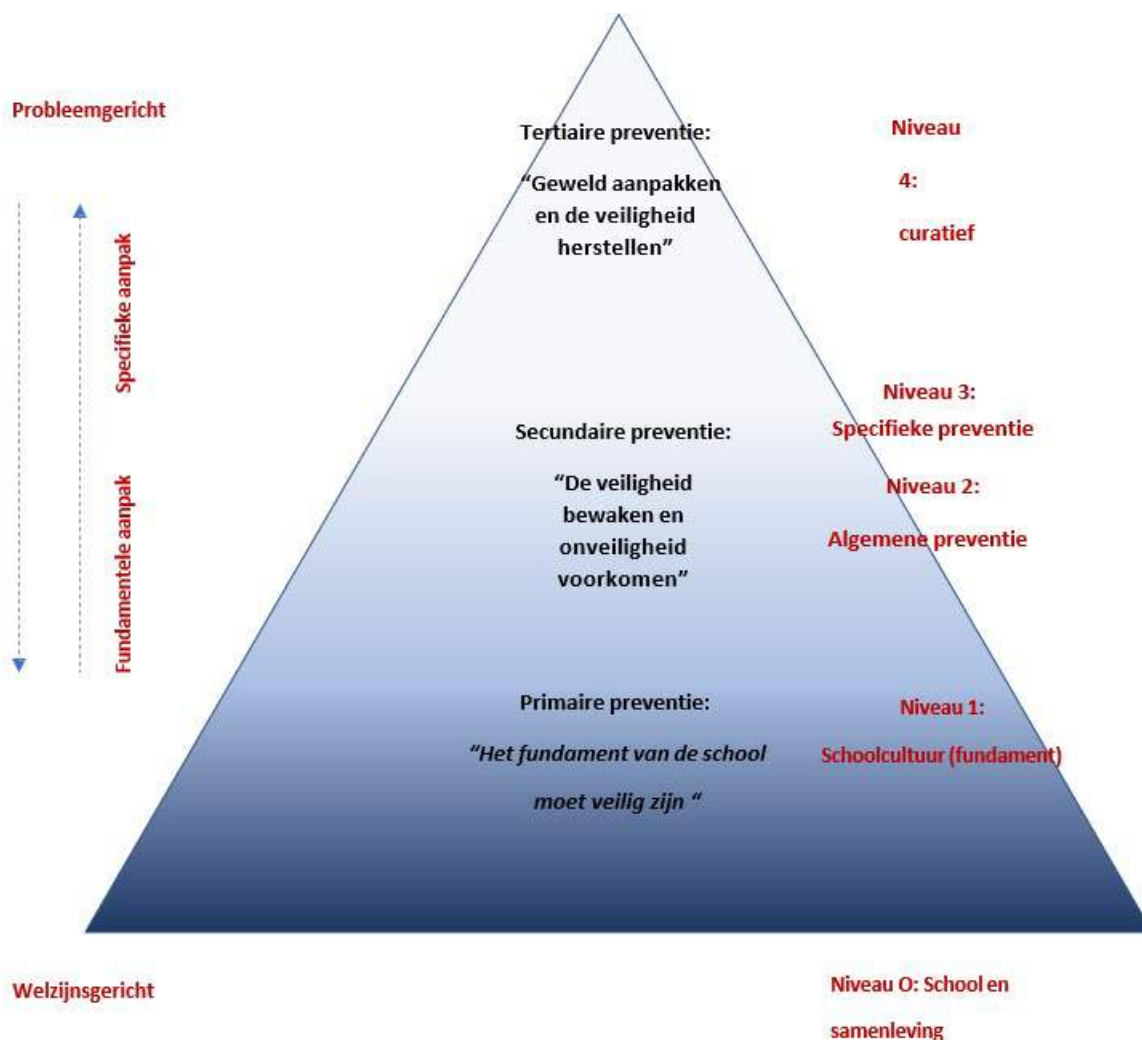
Uit de campagne: de veilige school

Een preventieve aanpak veronderstelt dat maatregelen worden getroffen en omstandigheden worden gecreëerd die de kans op het ontstaan van problemen verkleinen. Daarvoor is schoolbeleid noodzakelijk dat tijdig signaleert:

- Welke leerlingen vertonen risicogedrag?
- Welke situaties in school leveren een verhoogd risico op?

Daarnaast is het van belang om het risico te verminderen door o.a.: leerlingbegeleiding in te zetten, de wijze van lesgeven bekijken en waar nodig aan te passen, afspraken te evalueren, de wijze waarop het gebouw wordt ingericht en gebruikt te bespreken, enzovoort.

De preventiepiramide ordent maatregelen en interventies die scholen kunnen ontwikkelen, en laat hun onderlinge samenhang zien. Bij preventie worden in het algemeen drie vormen onderscheiden met 5 uitwerkingsniveaus. In deze paragraaf worden die in volgorde van urgentie geplaatst.

De preventie kernboodschap draagt het volgende uit:

- De piramide is breed aan de basis en smal aan de top. Dat betekent: algemene maatregelen en een brede inbedding zijn het fundament.
- Het werken aan een veilige en verbindende schoolcultuur is de basis;
- Beperk je niet tot ad-hoc maatregelen of korte projecten op grond van incidenten (niveau 3 en 4), want dat biedt geen structurele oplossingen;
- Zorg voor samenhangende mix van maatregelen op alle niveaus van de preventiepiramide en betrek daar de hele school bij, en ook de omringende samenleving.

Tertiaire preventie

Geweld aanpakken en de veiligheid herstellen

In scholen waar sprake is van onveilige situaties en gebruik van geweld gaat het vooral om adequaat ingrijpen, om opsporen en bestraffen van de daders, om opvang en nazorg voor eventuele slachtoffers en anderen die er indirect door geraakt zijn. Daarbij is het nodig dat de verantwoordelijken volgens een op hun schoolsituatie afgestemd draaiboek werken. Bij ingrijpen, afhandeling, opvang en nazorg is goede samenwerking met politie, justitie en leerplichtzaken en met instellingen voor hulpverlening heel belangrijk. Samen met dit netwerk zorgen de schoolleiding en het personeel ervoor dat veiligheid en orde in de school worden hersteld om vervolgens weer gewoon tot leren en werken te kunnen komen. Tussen scholen, politie en justitie en de lokale overheid kunnen convenanten worden gesloten om die samenwerking nader inhoud en vorm te geven.

Niveau 4:

Maatregelen die genomen worden nadat er een incident heeft plaats gevonden zijn bijvoorbeeld:

- De manier van ingrijpen bij vechtpartijen of bij pestincidenten;
- Herstellen van schade na vandalisme;
- Het opstarten van een specifieke behandeling of begeleiding van een leerling etc.; Ook interventies in het kader van 'herstelrecht' kunnen hier onder vallen

N.B. Het gaat erom, de gevolgen van een incident of een crisissituatie zo goed mogelijk te beperken en zo mogelijk te herstellen.

Secundaire preventie

De veiligheid bewaken en onveiligheid voorkomen

De ervaring leert dat preventieve inspanningen zonder aansluitende handhaving onvoldoende rendement hebben. Omgekeerd is louter handhaving niet voldoende omdat dat de mensen van hun eigen verantwoordelijkheid ontslaat. Scholen kunnen veel onveiligheid en geweld voorkomen, wanneer ze risicogedrag van leerlingen tijdig signaleren en doelgericht voor begeleiding zorgen. Een goed leerlingvolgsysteem, een hechte samenwerking van leraren, mentoren, interne leerlingbegeleiders, schoolleiding en het 'vangnet' van hulpverlening rond de school, zijn daarbij noodzakelijk. Voortijdige signalering van risicosituaties in de omgang van leerlingen onderling en in de omgang met personeel binnen en buiten de lessen is een 'signaleringsnetwerk' noodzakelijk. De school kan doelgericht beleid ontwikkelen ten aanzien van regelgeving, toezicht, handhaving en sancties, de inrichting en het gebruik van het gebouw en de directe schoolomgeving. In dat verband past het dat scholen, mede in het kader van de Arbowet en de zorgplicht 'sociale veiligheid', zorgplannen maken die niet alleen de technische veiligheid in school betreffen, maar evenzeer bescherming bieden tegen bijvoorbeeld pesten, vandalisme, bedreiging en (seksueel) geweld. De aanwijzing van vertrouwenspersonen in de school en het instellen van een klachtenregeling en een klachtencommissie maken daar deel van uit.

Niveau 3:

Dit zijn maatregelen die rechtstreeks bedoeld zijn om problemen te voorkomen. Deze maatregelen kunnen de (potentiële) aanwezigheid van problemen juist benadrukken en kunnen daardoor gevoelens van onveiligheid versterken. Deze maatregelen moeten in balans zijn met maatregelen op niveau 2. Tussen niveau 2 en 3 kan niet altijd een helder onderscheid worden gemaakt. Voorbeelden van specifieke preventie zijn:

- Het anti-pestprotocol
- Weerbaarheidstraining
- Veiligheidssystemen, zoals camera's.

Niveau 2:

Interventies op niveau 2 gelden voor een brede groep (leerlingen en docenten). Voorbeelden zijn:

- Algemene training in conflicthantering voor medewerkers.
- Voorlichtingscampagnes op het gebied van roken, drinken en drugs.
- Seksuele voorlichting en vorming.
- Weerbaarheidstrainingen en SoVa-trainingen voor leerlingen.

Primaire preventie

Het fundament van de school moet veilig zijn

In een school draait het om het stimuleren en het begeleiden van het leerproces en de persoonlijke ontplooiing van de leerlingen. Daarom ligt de nadruk bij preventie op de wijze waarop de school het opdoen van cognitieve, creatieve en sociale vaardigheden organiseert:

Het primaire proces.

Het gaat om de manier waarop leerlingen, leraren, onderwijsondersteunend personeel en schoolleiding dagelijks in school met elkaar omgaan en met elkaar communiceren. Veiligheidsbeleid is zo gezien niet iets extra's waaraan de school naast zoveel andere onderwerpen ook aandacht moet geven. Veiligheidsbeleid is juist een integraal bestanddeel van het onderwijs. Een kernwoord daarbij is 'sociale binding': het wij-gevoel dat de betrokkenen met elkaar hebben en het respect dat ze voor elkaar tonen, ook als de onderlinge verschillen heel groot zijn. Leerlingen moeten in school meer verantwoordelijkheden krijgen en de school moet beter naar hen luisteren. De school moet ook meer rekening houden met verschillen in aanleg, tempo, leerstijl en achtergrond. De tijd die leerlingen in school doorbrengen moet meer dan nu actieve werktijd zijn.

Niveau 1:

Voorbeelden van een veilige en bindende schoolcultuur (in ontwikkeling) zijn;

- Aandacht in het onderwijs voor dialoog en discussies over waarden (waardenvormend onderwijs);
- Het betrekken van leerlingen bij het opstellen van schoolregels (normen);
- Het betrekken van leerlingen bij de zorg voor de schoolomgeving (ruimtes binnen en buiten, sociale veiligheid rondom de school, ...);
- Leerlingen worden als persoon (h)erkend; er is tijd en ruimte voor begeleiding en coaching;
- Inspraak en betrokkenheid van leerlingen; bijvoorbeeld in de leerlingenraad, of door peer- mediation.
- Dit niveau biedt het kader waarbinnen maatregelen en ingrepen op de volgende niveaus beter tot hun recht komen, beter werken.

Niveau 0:

De school staat niet los van de samenleving. Opvoeding en onderwijs (inclusief preventie op school van ongewenst/grensoverschrijdend gedrag) is niet los te zien van wat er in de maatschappij gebeurt. Voorbeelden van mogelijkheden en beperkingen t.a.v. preventie kunnen zijn:

- De samenstelling van de schoolpopulatie;
- De wijk/buurt waarin de school ligt;
- Het landelijke en gemeentelijke onderwijsbeleid: beschikbare middelen, (kern)doelen, leerplannen, toezicht door inspectie, maar ook programma's zoals 'veilige school', onderwijskansenbeleid, etc.;
- Netwerk(en) van samenwerkende instellingen waar de school bij kan aansluiten.

A. De netwerkschool

Preventieve maatregelen op het niveau van 'school en omringende samenleving' zijn altijd breed en algemeen. Goede netwerken zijn belangrijk. Voorbeelden: de relatie met ouders onderhouden en versterken; structureel contact met de wijkagent; samenwerking met jeugdzorg.

B. Burgerschap

Onderwerpen rond (sociale) veiligheid en diversiteit verdienen een structurele plaats in het onderwijsaanbod. Sinds 2006 zijn scholen wettelijk verplicht aandacht te besteden aan actief burgerschap, sociale integratie en het kennismaken met diversiteit. De manier waarop een school hiermee omgaat, kan een bijdrage zijn aan preventie op het meest basale niveau.

Burgerschapsvorming brengt de leerlingen basiskennis, vaardigheden en houding bij die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving. Ze maken kennis met begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, duurzaamheid en respect voor het milieu, gelijkwaardigheid en het omgaan met diversiteit in Nederland.

C. Leerlingen over schoolcultuur

Leerlingen¹ geven drie belangrijke zaken aan die volgens hun invloed hebben op de schoolcultuur namelijk: de omgangsvormen, de samenstelling van de mensen op school (schoolpopulatie) en de organisatie van de school.

Omgangsvormen

Regels over omgangsvormen vinden leerlingen belangrijk: respect hebben voor elkaar, uit welk land je ook komt. Dat geldt voor leerlingen onderling, en ook voor de omgang tussen leraren en leerlingen. Leerlingen vinden het ook belangrijk dat leerlingen elkaar corrigeren, omdat dat beter helpt dan wanneer leraren dat doen.

Optreden door leraren

Snel en adequaat optreden draagt bij aan een prettige schoolcultuur. Leerlingen hebben het liefst dat ze makkelijk op docenten en directie af kunnen stappen, en dat er bij problemen snel wordt opgetreden. Leerlingen vinden dat regels die voor hun gelden, ook (zouden moeten) gelden voor docenten. Ook zij moeten zich houden aan regels, maar dit gebeurt niet altijd.

Gemengde scholen

In de omschrijving van schoolcultuur hechten leerlingen op 'gemengde' scholen meer belang aan de samenstelling van de schoolpopulatie dan op niet-gemengde scholen. Niet zozeer de aanwezigheid van de verschillende groepen leerlingen vinden ze belangrijk, maar vooral de manier waarop ze met elkaar omgaan. Wat wel tot irritatie en wantrouwen leidt tussen verschillende culturele groepen, is het spreken van de eigen taal in aanwezigheid van "anderen".

Inspraak

De mate van inspraak die leerlingen hebben, heeft invloed op hun beleving van schoolcultuur. Hoe beter de inspraakmogelijkheden, des te beter de onderlinge omgang en omgekeerd. Inspraak heeft vooral invloed op de omgang tussen leerlingen en leerkrachten.

Activiteiten en contacten

Volgens leerlingen dragen 'leuke activiteiten' bij aan een prettige schoolcultuur, omdat je hierdoor ook mensen op school leert kennen met wie je anders niet snel in contact komt.

¹ Bron: "Respect voor elkaar - uit welk land je ook komt" onderzoek door Stichting Alexander (2006) in opdracht van de Onderwijsraad